

בו בשבת, אף שיתכן שיבוא לידי חילול שבת, כגון שימיתנו או יתלוש ממנו אבר (קצות השלחן קמז בדי השלחן יא). ויש שנראה מדעתם, שגם בשאר איסורים אסור לתת לו, לפי שנחשב כספיה בידיים (תורת שבת שמו, ו, מחצית השקל שם, ה, כף החיים שם, כט. וראה גם תהלה לדוד שמג, ב שהעיר כן מהמג"א שא, לה שאסור לתת לתינוק זוג משמיע קול משום שנחשב כמאכילו בידיים).

דְּלֵא לְיָמְרוּ מִיכָל קְאָכִיל לְיָהּ, וכיון שהוא דבר המאוס לכל העולם או רובו, אסור משום 'בל תשקצו' גם למי שאינו מאוס לו, שבטלה דעתו [כמבואר בפרי חדש י"ד קטז, א], שאם לא כן, למה יאמרו הרואים שעבר על 'בל תשקצו', הרי יתכן שלרב כהנא לא היה הדבר מאוס (קצות השלחן קמז, בדי השלחן ז).

וְקָעַבְר מְשֻׁמֵם בַּל תְּשַׁקְצוּ אֶת נִפְשֵׁי רַבָּנָא, ואיסור זה הוא מדרבנן, שהפסוק אינו אלא אסמכתא [שבפסוק מדובר על אכילת שרצים] (ריטב"א מכות טז, ב בשם כל המפרשים). ויש אומרים שאיסור זה הוא מהתורה (יראים עג, ריטב"א שם ביעת הרמ"ה). ■ להלכה, רוב הפוסקים כתבו שהוא מדרבנן (לבוש י"ד קטז, ו, פרי חדש שם יא, מג"א צב, ב). ויש שמבואר מדרבנן שהוא מהתורה (ט"ז י"ד קטז, ו). ויש שהסתפקו בזה (בי"י י"ד שם, תבואות שור יב, ב, ליקוטי הלכות מכות שם עין משפט פ). ומסקנת ההלכה שהוא איסור מדרבנן, ולכן נדחה במקום כבוד הבריות (משנ"ב צב, ז).

ואף שאיסור 'בל תשקצו' הוא איסור דרבנן, גם איסור דרבנן אסור להאכיל לקטן [כמבואר בשו"ע (או"ח שמג, א), וכדעת הרמב"ם (מאכלות אסורות ז, כז)], ולפיכך הקשתה הגמ' שאסור לתת חגב חי לקטן שמא יאכלו [ואין זו 'גזירה לגזירה'], וכיון שדרך הקטן לאכול מה שבא לידיו הרי זה כמאכילו בידיים (פרי חדש שם). ולדעת המתירים ספיה לקטן באיסור דרבנן לצורך הקטן (הרשב"א ביבמות קיד, א, והר"ן שבת מה, ב מדפי הר"ף), הטעם שסברה הגמ' שאסור לתת לו חגב טהור חי [קושיית המשנה למלך שם, ראה תירוצו], משום שאיסור 'בל תשקצו' הוא מהתורה (מנחת יעקב על התורת חטאת מה, ב וערוך לנה מכות שם, בדיעתם). ויש שביאר, ישנם לדעה זו הרי ההיתר להאכילו איסור דרבנן הוא רק כשיש צורך לקטן, וכאן אין בזה צורך לקטן (בית הלוי ג, נה, א). ויש שביאר, שמצד הדין נתינת החגב אינה נחשבת כהאכלה בידיים, אלא שמכל מקום אין דרך לתת לקטן לשחק בו, כי אינו רוצה שיאכל איסור (יד דוד [בתרא], מלא הרועים).

ומה שאסור להאכיל דבר מאוס לקטן על אף שלקטן עצמו אין זה מאוס, זהו משום שהדבר הוא מאוס בעצם ורק מחמת חוסר הבנת הקטן אינו מאוס לו (אגרות משה י"ד א, לא).

מִשְׁנָה. הַקְדָּמָה: אחר שלמדנו שיש דברים שמתחייבים על הוצאתם רק בשיעור מסוים, כל דבר ושיעורו (כמפורט במשנה הקודמת, ולעיל עו, ב; עח, א), ויש דברים שחייב על הוצאתם בכל שהוא (כמפורט במשנה ז, א), כעת מוסיפה המשנה אופן בו מתחייבים על הוצאת חפץ אף בפחות מהשיעור האמור בו (מאירי).

הַמְצִינֵעַ – בימות החול, שבאופן זה מוכיח כי החשיב את הדבר (רבינו חננאל, נמוקי יוסף), ועוד שאילו בתחילת השבת עדיין לא הצניעו והיה פטור על הוצאתו, היה בזה דיחוי ואין מתחייב גם אם אח"כ החשיבו שוב (תוצאות חיים יח, ג). ויש שפירש אף בימות החול, שהרי בגמ' מבואר שמדובר ששכח לשם מה הצניע, והמשנה מחדשת שכונתו בהוצאה היא על דעת הסיבה שבשבילה הצניע, ואילו הצניע בשבת ורק קודם ההוצאה שכת, פשיטא שעל דעת ההצנעה הוא עושה (הון עשיר).

זָרַע קִישׁוּאִין שְׁנַיִם וְכוּ', לפי שחשוב הוא (רש"י), וכן זרע דלועין וזרע פול המצרי חשובים הם (רע"ב). ושיעורים אלו הם גם לדעת תנא קמא (פיה"מ לרמב"ם).

שְׁמַצְנִיעִין אוֹתוֹ לְקַטְן לְשָׁחֵק בּוֹ, ומשום כך אין בו גם איסור מוקצה (קצות השלחן קמז בדי השלחן טו-ו יא). ויש שכתב, שבאמת הוא מוקצה, כאפירוח שהוא מוקצה אף שראוי לקטן לשחק בו [כמבואר בתוס' לעיל (מה, ב)], ושלא כדעת ה"ר יוסף שם. וראה גם מהר"ח אור זרוע (פב) שדעת הרא"ש לאסור טלטול ציפורי שיר, משום שלא חילקו חכמים במוקצה של בעלי חיים], אלא שמכל מקום יש בו חשיבות בהוצאת כל שהוא, כיון שבחול הוא ראוי למשחק הקטן (הערות לגר"ש אלישיב). ויש שכתב, שגם האוסרים טלטול אפירוח מודים שחגב אינו מוקצה, שדוקא אפירוח אסור ליתנו לקטן לשחק בו, שמא ימות ויאכלנו, ואסור לאכלו בלא שחיטה [וכמו שאסור לתת לו חגב טמא לחכמים שמא יאכלנו]. וגם המתיר באפירוח [ה"ר יוסף שם], הוא רק ליתנו לו כשבוכה, שזה לשעה קלה ואין חשש שבתוך כך ימות ויאכלנו [ודוקא באפירוח שבשרו רך יש חשש שיאכלנו, אולם לגבי עוף טמא, כתב המג"א (שמג, ג) שמבואר בגמ' (ב"ב כ, א) שמוותר ליתנו לתינוק, לפי שאף אם ימות אינו ראוי לאכולו כמות שהוא]. ועוד יש לחלק בין אפירוח לחגב, שאפירוח הוא מוקצה משום שאין דרך ליתנו לקטן, לפי שעומד לגדלו לתרנגול, ואינו רוצה שימות בידי הקטן בהתעסקו עמו (דברות משה שבת ב, ד, וב. וראה משנ"ב מהד' דרשו שח הע' 145 בענין טלטול אקוריים עם דגים).

גְּמָרָא. לְאִכְיָהּ כְּמָלֵא פִי חֲזִיר, שראוי לתת או למכור את הגרעינים לגוי שיאכילם לחזיר שלו, אבל לישראל אסור לגדל חזיר (תוס'). ומשערים בהוצאה גם לפי מה שראוי לגוי (תוס' הרא"ש). ויש שכתב, שדוקא כשמוציאים בפירוש להאכיל לבהמה, אבל אם הוציא סתם, אין משערים לפי מה שראוי לגוי אלא לפי מה שראוי לישראל (מיוחס לר"ן, וכמבואר הלקן בסמוך לענין חגב טמא). ועוד יש לפרש, שמדובר בחזיר של ישראל שנפל לו בירושה מבית אבי אמו הנכרי, או שנתנו לו במתנה, שהאיסור לגדל חזיר הוא דוקא כשקונה אותו כדי להרויח (שם).

וְתַנָּא קָמָא סָבַר לָא, ואף שראוי ליתנו לקטן גוי לשחק בו, שיעור הוצאה אינו אלא על פי דבר הראוי לישראל (מיוחס לר"ן, וראה לעיל בסמוך). ולדעת תנא קמא שיעור חגב טמא הוא כמלוא פי כלב (ירושלמי). ויש שכתב, שחגב טמא שמת, שיעורו בכזית כשיעור טומאתו [וראה יד דוד (בתרא) שתמה שחגב מת אינו טמא], אבל חגב חי טמא פטור, מהטעם המבואר בגמ' (מאירי).

דִּילְמָא אָכִיל לְיָהּ, ואסור לתת לקטן בידיים מאכל אסור, כפי שדרשו בברייתא (ביבמות קיד, א) מהפסוק (ויקרא יא, מב) 'לא תאכלום', שמיטור הפסוק למדים שיש לקרוא 'לא תאכלום', ובא הכתוב להזהיר גדולים מלהאכיל איסור לקטנים (רש"י). ואף שאינו נותן החגב לתוך פיו, כיון שנתנו לקטן נחשב כמאכילו בידיים, על אף שנתנו לו רק לשחק בו [ואפילו שאין חשש שיאכלנו בעודו חי אלא רק אם ימות, וכמבואר בגמ' הלקן] (מג"א שמג, ג). ■ וכן נפסק להלכה (משנ"ב שם, ד). ודוקא באיסורי מאכלות נחשב הנותן כמאכיל בידיים, אבל לא בשאר איסורים, ולכן מותר לתת חפץ לקטן בשבת אפילו אם ידוע שיעשה בו מלאכה, שכיון שמתכוין להנאת עצמו אין צריך להפרישו (שלחן ערוך הרב שם, י, וכן מתבאר מהמשנ"ב שם, יד). ומטעם זה מותר לתת לקטן חגב טהור לשחק